วารสารวิชาการ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มิติทางวัฒนธรรมผ่านผืนผ้าในนวนิยายชุด "ผ้า" ของพงศกร[1]

Cultural Dimensions Through "Cloth" in the Novel Series *Pha* by Pongsakorn

กิ่งผกา อังกาบ
นักศึกษาปริญญาโท
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Journal of Humannities and Social Sciences

[1] บทความวิจัยนี้เรียบเรียงจากวิทยานิพนธ์เรื่อง "มิติทางวัฒนธรรมผ่านผืนผ้า ในนวนิยายชุด 'ผ้า' ของพงศกร" ซึ่งได้ผ่านการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์เรียบร้อยแล้ว

Abstract

In this thesis, the researcher studies cultural dimensions through "cloth" in the novel series *Pha* by Pongsakorn by reference to the following two objectives: 1) to study the cultural dimension through "cloth" in the novel series *Pha* by Pongsakorn; and 2) to analyze differences and similarities in the cultural dimension through "cloth" in the novel series under study.

The researcher studied five stories in the novel series *Pha* by Pongsakorn. The qualitative research method was used and findings were presented in a descriptive manner.

Findings are as follows:

In the novel series *Pha,* Pongsakorn has revealed the cultural dimension by presenting similarities and differences between individuals as individuals and as individuals in groups. The expression of these similarities and differences were presented through a material medium (cloth) in six aspects: 1) cultural dimension through cloth in the aspect of history and ethnicity; 2) the class dimension of cloth identifying the status of wearers; 3) the dimension of belief in cloth as a medium of culture materials; 4) the time dimension of cloth in the area of cultural remembrance; 5) cloth as cultural dimension in the culture of marriage and the status of brides and grooms; and 6) the value dimension of cloth as expressive of the culture of origin in contradistinction to Western culture.

The researcher found that all six aspects of the cultural dimension were both concrete and abstract. Cloth patterns are a complex cultural output and are symbolic materials women use in expressing stories or conveying social meaning. This is the significance of cloth patterns. Besides its beauty, in terms of beliefs, it is symbolic of the spirits of wearers or owners of clothes. Therefore, cloth is a medium of material culture in the modern world with a value dimension expressive of signs or meaning greater than simple traditional values. Changes in cultural dimension through cloth can change in accordance with values and the streams of effects stemming from globalization. This results in cloth being changed so as to be products of value leading to a way to creating income to support weavers' lifeways.

Keywords: the multi-cultural dimension, the cloth, a materialistic cultural, "the cloth" of series novel.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษามิติทางวัฒนธรรมผ่านผืนผ้าในนวนิยายชุด "ผ้า"ของพงศกร โดยศึกษาวิจัยผลงานนวนิยายชุด"ผ้า"ของพงศกรจำนวน 5 เรื่องการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพและนำเสนอผลการวิจัยโดยการพรรณนาวิเคราะห์ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ในนวนิยายชุด "ผ้า" ของพงศกรแสดงให้เห็นถึงมิติทางวัฒนธรรมที่มีทั้งความเหมือนและความต่างระหว่างบุคคลทั้งในลักษณะปัจเจกบุคคลและลักษณะของกลุ่มโดยการแสดงออกผ่านสื่อวัตถุ (ผืนผ้า) รวมทั้งสิ้น 6 ด้านด้วยกัน อันประกอบไปด้วย *1) มิติทางวัฒนธรรมผ่านผืนผ้าด้านประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ 2) มิติชนชั้นของผืนผ้าบ่งบอกสถานะผู้สวมใส่ 3) มิติความเชื่อในผืนผ้าคือสื่อวัตถุเชิงวัฒนธรรม 4) มิติเวลาของผืนผ้าคือพื้นที่แห่งความทรงจำทางวัฒนธรรม 5) มิติผืนผ้าในวัฒนธรรมการแต่งงานและสถานะของบ่าว-สาว 6) มิติคุณค่าของผ้าจากวัฒนธรรมดั้งเดิมสู่วัฒนธรรมแบบตะวันตก*

ทั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่ามิติทางวัฒนธรรมทั้ง 6 ด้านนั้น มีลักษณะเป็นทั้งแบบรูปธรรมและนามธรรม เนื่องจากลวดลายผ้าเป็นผลิตผลทางวัฒนธรรมที่ซับซ้อนและเป็นสื่อวัตถุเชิงสัญลักษณ์ที่ผู้หญิงใช้แสดงออกในการถ่ายทอดเรื่องราวหรือความหมายออกไปยังสังคม ซึ่งความสำคัญของลวดลายผ้า นอกจากเรื่องความสวยงามแล้ว ในแง่ของความเชื่อยังเป็นสัญลักษณ์ที่เชื่อมต่อกับจิตวิญญาณของผู้สวมใส่หรือเจ้าของเสื้อผ้า ผ้าจึงเป็นสื่อทางวัฒนธรรมเชิงวัตถุในโลกสมัยใหม่ที่มีมิติของมูลค่าเชิงสัญญะหรือ

ความหมายมากกว่ามูลค่าอื่นๆ การเปลี่ยนแปลงมิติทางวัฒนธรรมผ่านผืนผ้าอาจแปรเปลี่ยนไปตามค่านิยมและกระแสแห่งผลกระทบจากสังคมโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้ผ้าถูกเปลี่ยนสถานะจากเครื่องนุ่งห่มกลายเป็นสินค้าที่มีมูลค่านำมาสู่การสร้างรายได้เพื่อการเลี้ยงชีพ

คำสำคัญ: มิติทางวัฒนธรรม ผ้า สื่อวัตถุเชิงวัฒนธรรม นวนิยายชุด "ผ้า"

บทนำ

หากวัฒนธรรมเป็นคลังความรู้ของสังคม ลวดลายผ้าก็เปรียบเสมือนคลังความรู้ของผู้หญิง ลวดลายที่ปรากฏอยู่บนผืนผ้านับเป็นความยิ่งใหญ่แห่งสีสันของวัฒนธรรมในแต่ละสังคม และหน้าที่ในการถักทอผืนผ้าล้วนเป็นกิจกรรมของผู้หญิง อาจกล่าวได้ว่า ผ้าทอมีความผูกพันที่เกี่ยวโยงกับพิธีกรรมและเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนแต่ละชนชาติมานานนับศตวรรษ จนอาจเรียกได้ว่าเป็น "มรดกทางสังคม"(ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล และแพทรีเชีย ชีสแมน, 2536, 21) ดังนั้น ลวดลายผ้าจึงเป็นสื่อวัตถุเชิงสัญลักษณ์ที่ผู้หญิงใช้แสดงออกในการถ่ายทอดเรื่องราวหรือความหมายออกไปยังสังคม อาจเป็นการแสดงนัยความหมายให้เกิดการรับรู้และเข้าใจ หรืออาจเป็นการเรียกร้อง โต้ตอบกฎระเบียบของสังคม โดยผสานอำนาจแนวความคิดส่งผ่านลวดลายผืนผ้าที่ถักทอกล่าวคือ ผู้หญิงได้แสดงอัตลักษณ์ของตนผ่านการผลิตผืนผ้า และใช้ผลผลิตนั้นเป็นสัญลักษณ์ในการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในสังคม ลวดลายผ้าจึงเป็นผลิตผลทางวัฒนธรรมที่ซับซ้อน เพราะสะท้อนภาพความเป็นหญิงที่มีความผูกพันกับชิ้นงานผ่านกรรมวิธีการผลิตและสภาพแวดล้อมทางสังคม

กระบวนการทางสังคมและการผลิตผ้าทอที่ซับซ้อนนั้น ได้วางอยู่บนพื้นฐานทางเพศ คือ ผู้หญิงเป็นผู้ควบคุมชุดความรู้ในการผลิตผ้า ในขณะที่ผู้ชายเป็นผู้ควบคุมความรู้ในเครื่องมือการผลิต ซึ่งเพศหญิงและความเป็นแม่ถูกกำหนดให้มีหน้าที่ทอผ้าและเลี้ยงลูกอยู่บ้าน ส่วนผู้ชายมีหน้าที่ทำงานในไร่หรืองานฝีมืออื่นๆ ดังคำกล่าวที่ว่า "เมื่อหมดหน้านา ผู้หญิงทอผ้า ผู้ชายตีเหล็ก" (พระราชพงศาวดาร, 2542, 229) จะเห็นว่า พลังของผู้หญิงคือพลังหลักสำคัญในการผลิตผ้า โดยพลังนี้มีหน้าที่ทั้งในการผลิตและถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้หญิงรุ่นต่อไป นั่นคือ จากแม่ไปสู่ลูกสาวหรือพี่สาวไปสู่น้องสาว รวมถึงจากญาติสู่ญาติที่เป็นผู้หญิงด้วยกัน การถ่ายทอดนี้จะส่งผ่านกันด้วยระบบการสอนที่ไม่เป็นทางการ แต่จะเป็นการกำหนดความพร้อมทางกายภาพและสังคม

เป็นที่น่าสังเกตว่า โลกนอกบ้านเป็นภารกิจของผู้ชายส่วนโลกของผู้หญิงมีศูนย์กลางอยู่ที่เหย้าเรือนนั้น (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2538, 114) แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงไม่อาจเข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องของรัฐซึ่งถือเป็นโลกนอกบ้านหรือหมู่บ้านได้เช่นเดียวกับผู้ชายเพราะผู้หญิงมักจะถูกกำหนดให้เป็นผู้ตามเป็นเพศที่มีความสำคัญในการผลิตและรับผิดชอบในเรื่องเศรษฐกิจของครัวเรือนเป็นหลักไม่มีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้ตลอดจนแสดงความคิดเห็นได้เท่าเทียมกับผู้ชายอย่างไรก็ตามการที่วรรณกรรมจำนวนหนึ่งได้สะท้อนชิ้นงาน โดยมีมุมมองจากการสร้างสรรค์งานทอผ้าของผู้หญิงชี้ให้เห็นชัดว่าผู้หญิงก็มีความรู้ความสามารถกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นของตนออกมาให้สังคมได้รับรู้ตลอดจนสื่อความต้องการของตัวเองผ่านวรรณกรรมเช่นเดียวกับผู้ชายดังนั้นผ้าทอที่ผู้หญิงรังสรรค์ขึ้นมาจึงนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมเชิงวัตถุที่เป็นเชื่อมต่อกับโลกภายนอก เพราะไม่ว่าจะเป็นผ้าทอด้วยมือหรือทอเครื่องจักรย่อมมีความหมายของผ้าที่ส่งผลต่อชีวิตผู้คนอย่างกว้างขวางทั้งในแง่จิตวิญญาณและสุนทรียะทางวัฒนธรรม

อาจกล่าวได้ว่า ความหมายและนัยยะของวัฒนธรรมผ่านผืนผ้านั้นไม่เพียงแต่เชื่อมโยงถึงสภาพทางสังคมและสภาวการณ์การดำรงอยู่ของผู้คนหากยังรวมถึงกระแสโลกที่ผลักดันให้ลักษณะทางวัฒนธรรมแปรเปลี่ยนไปในลักษณะหลากมิติ ดังนั้น การศึกษาและทำความเข้าใจต่อวัฒนธรรม จะเห็นว่าวัฒนธรรมมีความซับซ้อนไม่มีความเป็นหนึ่งเดียว ในทางตรงข้ามวัฒนธรรมกลับมีความแตกต่างและหลากหลาย รวมทั้งทุกอย่างที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตของผู้คน สังคม และโลกที่อาศัยอยู่ล้วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทั้งสิ้นและวัตถุหรือสิ่งของที่ผู้หญิงผลิตขึ้นมีนัยของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับวัตถุบางประการแฝงอยู่เสมอ

จากข้างต้นเป็นเหตุผลที่ทำให้ผู้วิจัยได้สำรวจวรรณกรรมประเภทนวนิยายที่มีเรื่องราวสะท้อนภาพมิติทางวัฒนธรรมผ่านทางลวดลายความงดงามของผืนผ้า ผู้วิจัยเห็นว่า การทอผ้านั้น นอกจากจะให้ความสวยงามในแง่ของวัฒนธรรมการแต่งกายแล้ว ยังมีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิง

ในเชิงถ่ายทอดอำนาจทางความคิดผ่านสื่อวัฒนธรรมเชิงวัตถุที่น่าสนใจหลายประการ เนื่องจากงานทอผ้าคือ งานที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงโดยตรง ผู้หญิงแต่ละคนแต่ละชนชาติก็สร้างสรรค์ชิ้นงานออกมาได้ไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกรอบทางวัฒนธรรมและบริบททางสังคมนั้น ๆเป็นตัวกำหนด ดังนั้น การที่จะศึกษาถึงมิติทางวัฒนธรรมผ่านผืนผ้าจึงไม่ควรมองข้ามความสัมพันธ์ระหว่าง "ผืนผ้า" กับ "ผู้หญิง" ซึ่งผู้วิจัยพบว่า นักเขียนรุ่นใหม่ที่มีงานเขียนโดยใช้สื่อวัตถุผืนผ้าเป็นจุดเชื่อมโยงเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆภายในเรื่อง และกำลังได้รับความสนใจจากผู้อ่านอย่างมาก นั่นคือ "พงศกร" พงศกรได้เขียนนวนิยายแนวเหนือธรรมชาติหรือจินตนิยายที่นำเสนอแง่มุมความสัมพันธ์ของผู้หญิงในลักษณะการใช้สัญลักษณ์ผ้าเชื่อมโยงกับความรู้สึกนึกคิดของตัวละครถ่ายทอดเรื่องราวผ่านเส้นใยที่ถักทอ โดยใช้การบอกเล่าเรื่องราวผ่านภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับผ้าได้อย่างลงตัวและน่าติดตาม พงศกรเป็นนักเขียนที่นำข้อมูลเกี่ยวกับผ้าทอมาประยุกต์เข้ากับจินตนาการของตนเอง สร้างเรื่องราวให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกคล้อยตาม

งานเขียนของพงศกรมักจะสอดแทรกแนวคิดและความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทอผ้าลงในนวนิยาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลวิธีหรือเทคนิคของการทอผ้าที่สะท้อนมิติทางวัฒนธรรมของผู้หญิงที่เกิดจากความหลากหลายทางเชื้อชาติแตกต่างกัน ทำให้งานเขียนชุด "ผ้า" ทั้ง 5 เรื่อง ได้แก่ สาปภูษา รอยไหม กี่เพ้า สิเน่หาส่าหรี และเล่ห์ลุนตยา มีความน่าสนใจและชวนติดตาม เนื่องจากมีประเด็นที่น่าค้นหาในลักษณะเชิงสืบสวนสอบสวนทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ร่วม โดยการนำลักษณะพิเศษของผืนผ้าเป็นกุญแจสำคัญในการไขปริศนา ตลอดจนการประยุกต์เอาความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของผ้าแต่ละชาติซึ่งมีความเกี่ยวพันกับวัฒนธรรมเชิงประวัติศาสตร์ มาสรรค์สร้างเข้ากับความเร้นลับเหนือธรรมชาติได้อย่างลงตัว นอกจากนี้ นวนิยายยังได้นำเสนอให้เห็นถึงอิทธิพลของบริบททางสังคมที่มีต่อการสร้างตัวละครและเผยให้เห็นถึงความซับซ้อนทางมิติวัฒนธรรมและสังคมทั้งในมิติของชนชั้นชาติพันธุ์เพศสถานะความเชื่อและค่านิยมผ่านเส้นทางความรักและเรื่องลี้ลับของตัวละครได้อย่างแนบเนียน

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้เลือกศึกษา " มิติทางวัฒนธรรมผ่านผืนผ้าในนวนิยายชุด 'ผ้า' ของพงศกร" จำนวน 5 เรื่อง เพื่อให้ทราบถึงอิทธิพลของวัฒนธรรม โดยเฉพาะในส่วนของค่านิยมโลกทัศน์ และบรรทัดฐานที่มีต่อความคิดและการดำรงชีวิตของผู้คนหลากหลายวัฒนธรรมที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงค่านิยมและวัฒนธรรมหรือการสร้างค่านิยมและวัฒนธรรมใหม่ขึ้นในสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์มิติทางวัฒนธรรมผ่านผืนผ้าในนวนิยายชุด "ผ้า" ของพงศกร

2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความเหมือนและความต่างในมิติทางวัฒนธรรมผ่านผืนผ้าในนวนิยายชุด "ผ้า" ของพงศกร

สมมติฐานการวิจัย

1. ผู้คนแต่ละชาติมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ทั้งประเพณี ค่านิยม แนวความคิด ระบบความเชื่อ และความหลากหลายทางภูมิปัญญา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกรอบทางสังคมและเอกลักษณ์ในความเป็นชาติ

2. ระบอบการปกครอง การเมือง และค่านิยมมีอิทธิพลต่อการเกิดมิติทางวัฒนธรรมผ่านผืนผ้าในนวนิยายชุด "ผ้า" ของพงศกร

ขอบเขตข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษามิติทางวัฒนธรรมผ่านผืนผ้าในนวนิยายชุด "ผ้า" ของพงศกรจำนวน 5 เรื่อง[2] ได้แก่ สาปภูษา (2550) รอยไหม (2550) กี่เพ้า (2554) สิเน่หาส่าหรี (2554) และเล่ห์ลุนตยา (2556)

[2] ในที่นี้ผู้วิจัยได้สรุปเรื่องย่อนวนิยายชุด "ผ้า" ไว้ที่ภาคผนวกท้ายบทความ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาโดยใช้รูปแบบการศึกษาวิเคราะห์จากเอกสารซึ่งมีขั้นตอนการศึกษาวิจัยดังนี้

1. สำรวจและศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. รวบรวมเอกสารคือตัวบทนวนิยายชุด "ผ้า"ของพงศกรที่ได้รับการชำระและรวมพิมพ์เป็นรูปเล่มแล้ว
3. จำแนกและจัดระบบข้อมูล
4. วิเคราะห์ข้อมูล
5. สรุปผลการวิจัยและนำเสนอโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดความหมายของศัพท์เฉพาะไว้ดังนี้

มิติทางวัฒนธรรม (Cultural Dimentions)[3]

Geert Hofstede (1983) นักวิจัยชาวเนเธอร์แลนด์ ได้ศึกษาเกี่ยวกับมิติทางวัฒนธรรมHofstede ได้แบ่งมิติทางวัฒนธรรมออกเป็น 4 มิติใหญ่ ดังนี้

มิติที่ 1 เน้นความเป็นปัจเจกบุคคล (individualism) และการเน้นความเป็นกลุ่ม (collectivism)

การเน้นความเป็นปัจเจกบุคคลเป็นกลุ่มสังคมหรือวัฒนธรรมที่ถือเอาจุดมุ่งหมายสูงสุดของปัจเจกบุคคลเป็นสำคัญ สังคมประเภทนี้จะเน้นการแข่งขัน ทุกคนยึดมั่นในอุดมการณ์ของตนถือสิทธิส่วนบุคคลเป็นสำคัญ มีความคิดค่านิยม และการตัดสินใจด้วยตนเองทำให้สังคมประเภทนี้ไม่ให้ความสำคัญกับระบบพวกพ้อง หรือการแบ่งเป็นกลุ่มเขา กลุ่มเรา (ingroup-outgroup)

[3] Geert Hofstede(1983)นักวิจัยชาวเนเธอร์แลนด์ ศึกษาเกี่ยวกับมิติทางความแตกต่างทางวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ Hofstede เริ่มค้นคว้าจากการเก็บข้อมูลในปี 1980 ทั้งหมด 40 ประเทศใน 3 ทวีป และศึกษาเพิ่มอีก 3 ประเทศในปี 1983 การวิจัยของ Hofstede อธิบายถึงความแตกต่างเกี่ยวกับบรรทัดฐาน (norms)ในแต่ละประเทศซึ่งส่งผลให้รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้คนในแต่ละประเทศหรือแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกันและรูปแบบการดำรงชีวิตนี้มีผลทำให้วัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกันออกไป (เมตตา วิวัฒนานุกูล, การสื่อสารต่างวัฒนธรรม, 2548, 66)

มิติที่ 2 ความแตกต่างระหว่างอำนาจของแต่ละบุคคลในสังคม (Power Distance)

ในสังคมที่มีความแตกต่างกันสูง(high power distance) คนจะยอมรับว่าอำนาจนั้นเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และการแบ่งอำนาจให้แต่ละคน แต่ละบทบาท แต่ละตำแหน่งนั้นไม่เท่ากันซึ่งแต่ละวัฒนธรรมก็มีอัตราการยอมรับความแตกต่างทางอำนาจไม่เท่ากันเช่นกัน เช่นประเทศที่มีความแตกต่างระหว่างผู้มีอำนาจทางสังคมมากและน้อยแบ่งแยกกันชัดเจน ซึ่งคนในวัฒนธรรมเหล่านี้จะได้รับการสอนว่า คนในโลกนี้ไม่เท่ากัน อำนาจสิทธิขาดของคนเป็นสิ่งที่พึงแสวงหาเพื่อนำมาสู่ความสงบสุข การมีเสรีภาพต้องมาจากการมีอำนาจ

มิติที่ 3 การเน้นลักษณะความเป็นชาย (Masculinity) และการเน้นลักษณะความเป็นหญิง(Femininity)

ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงวัฒนธรรมผู้ชายกับผู้หญิงแต่หมายถึงลักษณะการแบ่งบทบาททางเพศในสังคมของแต่ละวัฒนธรรม

สังคมแบบเน้นลักษณะความเป็นชายเป็นวัฒนธรรมที่มีค่านิยมในการแสดงอำนาจเป็นสังคมที่เน้นการแข่งขันต่างคนต่างทำงานเพื่อความสำเร็จโดยวัดจากความสำเร็จทางวัตถุบทบาทของชายและหญิงต่างกันอย่างชัดเจนส่วนใหญ่ผู้ชายมักมีอำนาจเหนือกว่า

มิติที่ 4 การหลีกเลี่ยงความไม่แน่นอน (Uncertainty Avoidance)

ลักษณะคนหรือสังคมที่หลีกเลี่ยงความไม่แน่นอนสูง (High-Uncertainty Avoidance) พื้นฐานความคิดของคนกลุ่มนี้ตั้งอยู่บนความไม่มั่นใจในความเปลี่ยนแปลงในอนาคตต้องการความปลอดภัยและมั่นคงในชีวิตไม่เชื่อมั่นว่าความเปลี่ยนแปลงจะนำไปสู่สิ่งที่ดีขึ้นทำให้สังคมมีกฎระเบียบที่เคร่งครัดและตายตัวในการปฏิบัติตนและพฤติกรรมของผู้คนในสังคมสมาชิกจะมีความวิตกกังวลและความเครียดที่เกี่ยวกับความไม่แน่นอนและความเสี่ยงที่อาจเกิดจากความเปลี่ยนแปลงจึงหาทางหลีกเลี่ยงทั้งนี้เพื่อสร้างความมั่นใจในความปลอดภัยของตนพฤติกรรมที่แสดงความก้าวร้าวเป็นสิ่งที่ยอมรับได้หากเกิดขึ้นเพื่อรักษากฎระเบียบ (เมตตา วิวัฒนานุกูล, 2548, 66 -71)

ผู้วิจัยจึงนิยามศัพท์เฉพาะนี้ไว้เพื่อให้เป็นที่เข้าใจตรงกันว่ามิติทางวัฒนธรรมคือ มิติความเหมือนและความต่างระหว่างบุคคลทั้งในลักษณะปัจเจกบุคคลและลักษณะของกลุ่มโดยการแสดงออกผ่านสื่อวัตถุ (ผืนผ้า) ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ในที่นี้หมายรวมถึงการเมือง การปกครอง อัตลักษณ์ อำนาจทางแนวความคิด ความเชื่อ ข้อบังคับ กฎเกณฑ์ ค่านิยม และจารีตประเพณีที่จะกล่าวถึงทั้งลักษณะความเป็นชายและลักษณะความเป็นหญิงตามที่ปรากฏในนวนิยายชุด "ผ้า" ของพงศกร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงมิติทางวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ผ่านผืนผ้าในนวนิยายชุด "ผ้า"ของพงศกร

2. ทำให้ทราบถึงความเหมือนและความต่างในมิติทางวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ผ่านผืนผ้าในนวนิยายชุด "ผ้า" ของพงศกร

จากการศึกษาเรื่อง มิติทางวัฒนธรรมผ่านผืนผ้าในนวนิยายชุด "ผ้า"ของพงศกร ผลการศึกษาพบว่าในนวนิยายชุด "ผ้า"ของพงศกร แสดงให้เห็นถึงมิติทางวัฒนธรรมที่มีทั้งความเหมือนและความต่างระหว่างบุคคลทั้งในลักษณะปัจเจกบุคคลและลักษณะของกลุ่มโดยการแสดงออกผ่านสื่อวัตถุ (ผืนผ้า) รวมทั้งสิ้น 6 ด้านด้วยกัน อันประกอบไปด้วย

1) มิติทางวัฒนธรรมผ่านผืนผ้าด้านประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์

2) มิติชนชั้นของผืนผ้าบ่งบอกสถานะผู้สวมใส่

3) มิติความเชื่อในผืนผ้าคือสื่อวัตถุเชิงวัฒนธรรม

4) มิติเวลาของผืนผ้าคือพื้นที่แห่งความทรงจำทางวัฒนธรรม

5) มิติผืนผ้าในวัฒนธรรมการแต่งงานและสถานะของบ่าว-สาว

6) มิติคุณค่าของผ้าจากวัฒนธรรมดั้งเดิมสู่วัฒนธรรมแบบตะวันตก

ผู้วิจัยพบว่ามิติทางวัฒนธรรมทั้ง 6 ด้านนั้น มีลักษณะเป็นทั้งแบบรูปธรรมและนามธรรม เนื่องจากลวดลายผ้าเป็นผลิตผลทางวัฒนธรรมที่ซับซ้อนและเป็นสื่อวัตถุเชิงสัญลักษณ์ที่ผู้หญิงใช้แสดงออกในการถ่ายทอด

เรื่องราวหรือความหมายออกไปยังสังคม ตามที่ปรากฏในนวนิยายชุด "ผ้า" ของพงศกร สามารถอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

1. มิติทางวัฒนธรรมผ่านผืนผ้าด้านประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์

การศึกษาเรื่องผ้าและเครื่องแต่งกาย เป็นส่วนหนึ่งที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของกลุ่มบุคคลชนชาติต่างๆ กล่าวคือ การหยิบยกเอาลักษณะลวดลายหรือสีสันของ"ผ้า" ที่ปรากฏอยู่ในนวนิยายได้เผยให้เห็นทั้งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไปพร้อมกัน ตามลักษณะของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมของแต่ละสังคมหรือกลุ่มชาติพันธุ์ ดังนั้น ผ้าคือมรดกทางวัฒนธรรมจากอดีต เป็นผลงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่เปี่ยมด้วยคุณค่า ทั้งในด้านรูปแบบที่งดงาม วิธีการทอที่ละเอียด ประณีต ซับซ้อน นอกจากนี้ยังสะท้อนถึงความเป็นมาและวิถีชีวิตของกลุ่มชน แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของผ้าหรือเครื่องนุ่งห่มกับวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ

ผู้วิจัยเห็นว่า "ผ้า" สะท้อนให้เห็นถึงจุดเชื่อมโยงระหว่างมิติทางวัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย โดยเฉพาะการแสดงถึงความสัมพันธ์ผู้หญิงในแง่ผู้สรรค์สร้างงานทอ ซึ่งผ้าและการทอผ้ายังคงเป็นเรื่องที่เกี่ยวเนื่องกับบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงในสังคมทุกยุคสมัย ดังนั้น ประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในนวนิยายจึงมักจะเกี่ยวข้องกับสำนึกทางประวัติศาสตร์ อันก่อให้เกิดการกระตุ้นความสนใจในเรื่องราวของ "คนและเหตุการณ์" ที่เป็นจริง กระบวนการแย่งชิงความเป็นใหญ่หรือต่อสู้ระหว่างเชื้อชาตินำมาสู่การสร้างกรอบแบ่งแยกทางสายเลือดจนเป็น "พื้นที่ของชาติ" นั่นเพราะ อคติและศักดิ์ศรีที่มีมากกว่ามนุษยธรรม ไม่มีพื้นที่ว่างเพียงพอที่จะสร้างความเข้าใจและทัศนคติที่ดีต่อกันได้ อีกทั้งความรู้ที่มียังเป็นการมองในลักษณะไทยเป็นศูนย์กลางและอยู่ในฐานะที่สูงกว่าหรือดีกว่าเพื่อนบ้านที่ล้อมรอบการกดกลุ่มอื่นที่แตกต่างจากกลุ่มตนให้อยู่ต่ำจากความเป็นมนุษย์ และการแบ่งแยกคนด้วยเชื้อชาติโดยมอง "เราเด่น คนอื่นด้อย" นำไปสู่การกีดกันและความรุนแรงต่อ 'คนอื่น' ที่ไม่เหมือนกับ 'เรา' นั่นเองลักษณะเช่นนี้ปรากฏในนวนิยายชุด "ผ้า" ของ

พงศกร ทั้งสิ้น 2 เรื่อง จากทั้งหมด 5 เรื่อง คือ ในเรื่อง "สาปภูษา" และเรื่อง "สิเน่หาส่าหรี"

สีเกด ในเรื่อง *สาปภูษา* ถูกกีดกันแบ่งแยก หรือถูกกระตุ้นจากความเดียดฉันท์ระหว่างเชื้อชาติ จึงก่อให้เกิดแรงผลักดันให้สำนึกรู้เชิงพื้นที่ ในที่นี้คือ การตระหนักและรู้ตนอยู่เสมอว่า ฉันคือใครและฉันมาจากไหน สาเหตุที่เธอจำต้องยอมรับสถานะ "ความเป็นลาว" เนื่องมาจากการสูญเสียต้นแบบทางเอกลักษณ์อย่างพระเจ้าติสสะไป ดังข้อความว่า

> ...ชีวิตของสีเกดถึงกาลต้องเปลี่ยนแปลงอีกครั้งหนึ่ง เมื่อเจ้าอุปราชติสสะผู้ปู่ ซึ่งเจ็บออดแอดเรื้อรังมานานได้สิ้นชีพตักษัยลง ชาวลาววังบางยี่ขันที่ใช้ชีวิตอยู่กันมาด้วยความสงบสุขนานหลายสิบปี รู้สึกหวาดหวั่นเหมือนขาดร่มโพธิ์ร่มไทร อันเป็นเสมือนร่มเงาคุ้มชีวิต...
>
> (สาปภูษา, 2550, 474)

> ...แม้จะเป็นถึงพระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายในแห่งเวียงจันทน์ หากภายในชั่วระยะเวลาไม่กี่ปี ชะตาชีวิตของเจ้าสีเกดกลับพลิกผันไปอย่างมากมาย เกินกว่าจะเคยคาดคิด ความโชคร้ายทั้งหมดของเจ้านางองค์น้อย มีเพียงการเกิดมาเป็นลูกหลานของเจ้าเมืองลาวเท่านั้นเอง...
>
> (สาปภูษา, 2550, 455)

สีเกดมักจะถูกดูหมิ่นเหยียดหยามจากบรรดาลูกเจ้าลูกนาย และบ่าวไพร่แม้กระทั่งในยามที่ทูลขออนุญาตออกไปเยี่ยมมารดาที่วังบางยี่ขันความว่า

> ...ตายจริง ท่านหญิงเพคะ... ดูอีลูกลาวหลานกบฏนั่นสิ สมวันนี้คงลืมพกเอาห่อข้าวเหนียวมากินด้วย จึงรีบเดินจ้ำกลับวังเสียขนาดนั้น" เสียงบ่าวหญิงร่างอ้วนเตี้ย ผิวดำมะเมื่อมคนนั้นลอยมากระทบโสต

เจ้านางร่างบางระหง ... หม่อมเจ้าหญิงผู้เป็นนายพูดขึ้นลอย ๆ จงใจให้เจ้านางร่างบางระหงที่เดินก้มหน้างุด ๆ เพื่อจะกลับเข้าวังให้ทันก่อนย่ำค่ำได้ยิน "ฉันว่าเธอคงจะรีบไปตะพุ่นหญ้าให้ข้างกินมากกว่าละมังจวง...จึงได้แต่ก้มหน้าไม่สบตามองผู้ใดเช่นนั้น...

(สาปภูษา, 2550, 456)

จากข้อความนี้ สะท้อนภาพของสถานะที่ต่ำศักดิ์ของชนชาติลาวที่ตกเป็นเมืองขึ้นของไทย การถูกตีค่าว่ามีฐานะเพียงตะพุ่นหญ้าข้าง ในที่นี้คือผู้ที่ถูกลงโทษตามกฎอาญาหลวงสมัยโบราณให้มีหน้าที่เกี่ยวหญ้าเลี้ยงข้าง นับเป็นการดูหมิ่นเชิงวัฒนธรรมระหว่างชาติพันธุ์ ทำให้ผู้ที่อยู่ในสถานะด้อยกว่าถูกมองว่า "เป็นอื่น" ถ้อยคำที่ประชดประชันนั้นมีการขีดเส้น แบ่งแยกความเป็น "พวกเขา พวกเรา" ออกจากกันอย่างชัดเจน เมื่อเจ้าสีเกดสูญเสียสถานภาพ จากคนที่เคยเป็นผู้คน "เจ้าถิ่น" ที่ประเทศลาวบ้านเกิดของตนเอง กลายมาเป็นกลุ่มชน "ต่างถิ่น"ในฐานะประเทศราชของไทย อาจทำให้สูญเสียความภาคภูมิใจ ความเชื่อมั่นในตนเอง ทำให้เกิดความวิตกกังวล และสับสนต่อการสร้างจุดยืนทางวัฒนธรรมตนเอง นอกเหนือไปจากความเป็น "อื่น" แล้ว ในแง่ความรู้ความสามารถของเจ้าสีเกดที่แตกต่างและโดดเด่นกว่ากลุ่ม "เจ้าถิ่น" ทำให้เจ้าสีเกดถูกเดียดฉันท์ระหว่างวัฒนธรรม ดังข้อความว่า

...หม่อมเจ้าหญิงฉายไม่ชอบหน้าสีเกด ซึ่งสีเกดเองก็ไม่เคยทราบสาเหตุว่าเพราะเหตุใด คนเราไม่ชอบหน้ากันบางครั้งก็ไม่มีเหตุผล แต่ถ้าจะลองตรึกตรองดูแล้ว เจ้าสีเกดคิดว่า อาจจะเป็นเพราะฝีมือปักผ้างามเป็นเลิศของหล่อนนั่นเอง ที่ทำให้หม่อมเจ้าหญิงผู้นั้นอิจฉา...

(สาปภูษา, 2550, 456)

ความพยายามในการสร้างจุดยืนของสีเกด เพื่อแสดงออกถึงความมีตัวตนของ "ความเป็นลาว" ให้ดำรงอยู่ต่อไป คือ การตอบรับคำเชิญของชายทัดที่ต้องการให้ไปสอนปักผ้าให้กับหญิงทิพย์ ความรู้และลายปักที่ถ่ายทอดไปนั้น ย่อมเป็นการแทรกวัฒนธรรม "ความเป็นลาว" เข้าไปในพื้นที่ของความเป็นไทย อีกนัยหนึ่งก็คือการมีโอกาสหรืออำนาจเหนือกว่าในแง่ของการเป็นครูและลูกศิษย์ ลวดลายที่ใช้ปักลงบนผืนผ้า จึงนับเป็นสื่อตัวแทนส่งต่อวัฒนธรรม"ความเป็นลาว" ให้คงอยู่สืบไป

ในทำนองเดียวกันนิลปัทม์สาวไทย ในเรื่อง สิเน่หาส่าหรี ว่าที่มหารานีองค์ต่อไปของมันตราปุระ เธอไม่อาจหลีกหนี "ความเป็นอื่น" ที่สังคมอินเดียตีตราขึ้น ในที่นี้คือความแตกต่างทางภาษาและวัฒนธรรม ส่งผลให้เธอจำใจยอมรับความพ่ายแพ้ การต่อสู้กับวรรณะหรือความเชื่อที่ปลูกฝังกับผู้คนที่มีสถานะเป็น "เจ้าถิ่น"มาอย่างยาวนานนั้น ไม่ใช่หน้าที่ของ "คนนอก" หรือคนต่างวัฒนธรรมอย่างเธอที่จะกระทำได้ง่ายดาย การที่เธอจะได้สวมใส่ส่าหรีสีขาวในวันวิวาห์เพื่อเข้าสู่สถานะของมหารานี เป็นสิ่งที่แทบจะเป็นไปไม่ได้ เพราะค่านิยม และกฎเกณฑ์ที่เคร่งครัดของอินเดีย ไม่ยอมเปิดพื้นที่ให้เธอเข้าไปในฐานะคนต่างวัฒนธรรม ดังข้อความว่า

> "ฉันต้องห่มส่าหรีด้วยหรือ" "ทำไมคุณถึงไม่ห่มล่ะคะ" อิลลามีสีหน้าแปลกใจ
>
> "ผู้หญิงที่มันตราปุระห่มส่าหรีทุกคนดูสิคะ...แต่ละผืนที่เจ้าชายขัยทัศน์ประทานมาให้ มีแต่งามๆทั้งนั้น"
>
> "แต่ฉันไม่ใช่..." หล่อนเกือบจะหลุดปากออกไปแล้วว่า...แต่ฉันไม่ใช่ชาวมันตราปุระ...หากเนื้อนวลแก้วมาคิดได้ว่า ไม่ควรจะพูดเช่นนั้นให้คนฟังรู้สึกว่าหล่อนกำลังขีดเส้นแบ่งกั้นเชื้อชาติศาสนา
>
> (สิเน่หาส่าหรี, 2554, 43)

และอีกข้อความว่า

> "คนอะไรโง่จริงเชียว จะแต่งงานอยู่อีกไม่กี่วัน ไม่รู้เรื่องอะไรของพวกเราสักอย่าง...เฮ้อ...รู้สึกหนักใจแทนชาวมันตราปุระจริงๆ พวกเขาจะรู้ไหมน่ะว่ามหารานีในอนาคต นอกจากไม่ใช่คนอินเดียแล้ว ยังไม่รู้เรื่องอะไรของอินเดียเลยแม้แต่น้อย" สาวิตรีแกล้งถอนใจยาว ดวงตาที่มองนิลปัทม์นั้นเต็มไปด้วยความดูหมิ่นดูแคลน
>
> (สิเน่หาส่าหรี, 2554, 69)

จากตัวบทข้างต้นจะเห็นว่า ผ้าส่าหรีนั้นแสดงถึงการแบ่งแยกผู้คน โดยมีความแตกต่างทางเชื้อชาติเป็นปัจจัยสำคัญในการแบ่งแยก ดังนั้นวัฒนธรรมการแต่งกายของผู้หญิงอินเดีย จึงไม่ใช่แค่เพียงเน้นการปกปิดร่างกาย แต่บทบาทของผ้าส่าหรียังเป็นสื่อวัตถุทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ ซึ่งสื่อให้เห็นถึงความต่างระหว่างวรรณะ หรือความแตกต่างของผู้คนในแต่ละวัฒนธรรม

2. มิติชนชั้นของผืนผ้าบ่งบอกสถานะผู้สวมใส่

ในสังคมที่ซับซ้อนและมีชนชั้น การแต่งกายคือ เครื่องแสดงบอกถึงฐานะทางสังคม เกียรติ ศักดิ์ศรี เป็นสัญลักษณ์ของชนชั้นและฐานันดร เช่น เครื่องประดับ เสื้อผ้าอาภรณ์ที่มีค่ามีราคา จะสะท้อนฐานะของบุคคล ยิ่งผู้ที่อยู่ในชนชั้นสูง ยิ่งมีเครื่องประดับและเสื้อผ้าที่มีราคา มีรายละเอียด และมีความประณีตงดงาม เครื่องประดับและเสื้อผ้าของชนชั้นสูง จึงเปรียบเสมือนงานศิลปะและความสุนทรีย์ ซึ่งสะท้อนกฎระเบียบทางสังคมเป็นที่น่าสังเกตว่า วิธีการแต่งกายของมนุษย์ในแต่ละวัฒนธรรมบ่งบอกว่าตนเองเป็นสมาชิกของกลุ่ม หรือกล่าวได้ว่าเสื้อผ้าและการแต่งกายบ่งบอก "ลักษณะโดดเด่นทางวัฒนธรรม" และ "อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์" ที่แบ่งแยกว่าใครเหมือนเราและต่างจากเรา ดังปรากฏในเรื่อง *"สาปภูษา"* ความพิเศษของผืนผ้าที่พงศกรสร้างให้เป็นมนต์เสน่ห์แห่งภูษาห่มสะพัก "ตาดทองระกำไหม" ในนวนิยายเรื่องนี้ยังเป็นเครื่องแสดงสถานะ และบอกชนชั้นของเจ้านายผู้ครอบครอง ดังข้อความว่า

> ...เธอไม่รู้หรอกว่า ผ้าผืนนี้เป็นของเจ้านายสตรีท่านใดในอดีต ด้วยเจ้านายฝ่ายในนั้นมีมากมายนัก หากลักษณะผืนผ้าเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้ายาว เย็บขึ้นมาจากผ้าตาดทองลวดลายตั๊กแตน ปักด้วยไหมเส้นเล็กสีสันสดสวย ลวดลายละเอียดลออ บอกให้ม.ล.รณี รู้ตั้งแต่แรกที่ได้เห็นว่า ผ้าตาดระกำไหมผืนนี้ เป็นผ้าสไบห่มสะพักของเจ้านายสตรี ใช้สำหรับพาดเฉียงบ่า...
>
> (สาปภูษา, 2550, 99)

จากตัวบทที่ยกมานี้สะท้อนถึงความสัมพันธ์ของผ้ากับวัฒนธรรมดั้งเดิมของผู้คน และบทบาทของผ้าที่สำคัญ ในการแสดงสถานะของผู้สวมใส่ ดังนั้นกระบวนการผลิตจึงมีความสำคัญในการกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนว่าผลิตสำหรับใคร และนำไปใช้อย่างไร โดยมีปัจจัยทางด้านสถานภาพ ฐานะทางสังคม เพศ วัย และลักษณะการใช้งานมาเป็นเงื่อนไขสำคัญในการผลิต ดังนั้น เครื่องแต่งกายจึงถูกนำมาใช้เป็นสื่อสัญลักษณ์เพื่อแสดงสถานะทางสังคมที่ไม่เท่าเทียมกัน การเลือกใช้เครื่องแต่งกายที่ผลิตจากวัสดุมีค่ามีความประณีต กลายเป็นภาษาสัญลักษณ์ที่บ่งชี้ถึงความมีสถานะทางสังคม

ในทำนองเดียวกัน ลวดลายผ้าไม่ได้มีประโยชน์เพียงความสวยงาม เพราะการทอผ้าเป็นงานศิลปะ ที่อาศัยความประณีต อดทน และละเอียดอ่อน จึงเป็นงานที่เหมาะกับผู้หญิง ทั้งนี้วัตถุและกรรมวิธีการทอผ้ายังบ่งบอกฐานะ และชนชั้นของผู้ครอบครองผ้านั้นๆ ด้วย ดังปรากฏในเรื่อง*รอยไหม* ความว่า

> ...หล่อนก้มมองดูตนเองอีกครั้งด้วยความรู้สึกประหลาดใจ ด้วยเสื้อผ้าที่หล่อนสวมอยู่นั้น ไม่ใช่เสื้อยืดสีดำตัวเดิมเสียแล้ว หล่อนกำลังสวมเสื้อแขนกระบอกยาว มีสไบทองลวดลายละเอียดพาดเฉียงบ่า ซิ่นที่สวมอยู่นั่นลวดลายละเอียดและเดินด้ายเส้นเงิน เครื่องแต่งกายที่บ่งบอกถึงศักดิอันสูงส่งของเจ้าหญิงล้านนา! ...
>
> (รอยไหม, 2550, 209)

ส่วนเรื่อง *"กี่เพ้า"* พงศกรชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับชุดกี่เพ้าในลักษณะ "สื่อสัญลักษณ์ของผู้สวมใส่" กี่เพ้าไม่ได้มีประโยชน์แค่ให้ความสวยงามด้านรูปลักษณ์ แต่ยังเสริมสร้างความมั่นใจให้กับผู้ครอบครอง ลวดลายและรูปแบบของชุดกี่เพ้าสะท้อนถึงวัฒนธรรมและชนชั้นสถานะของผู้สวมใส่เป็นอย่างดี ซึ่งสัญลักษณ์นี้ถูกนำมาวางเป็นปมของเรื่องที่ต้องคลี่คลายผ่านคดีฆาตกรรมเมย์ลี โดยมีเพกาซึ่งเป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในการตามหาผู้ร้ายตัวจริง การใช้ "ลายโบตั๋น" ในกี่เพ้าชุดพิเศษนั้น เป็นการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ชวนให้ผู้อ่านติดตามและร่วมค้นหาไปกับตัวละคร ดังข้อความว่า

> ...โบตั๋นเป็นดอกไม้ประจำชาติจีน เป็นสัญลักษณ์มงคลที่ชาวจีนนิยมใช้แทนความหมายของเกียรติยศอันสูงส่งและความร่ำรวย ด้วยเหตุนี้จึงมีลวดลายของดอกโบตั๋นในงานศิลปะเกือบทุกแขนงของจีน ตั้งแต่ภาพเขียน เครื่องกระเบื้อง ไปจนถึงลวดลายปักไหมบนผ้า...
>
> (กี่เพ้า, 2554, 393)

จากการที่ตัวบทกล่าวถึง "ลายดอกโบตั๋น" จึงเห็นได้ชัดว่า เป็นสื่อเชิงสัญลักษณ์ที่พงศกรนำมาประยุกต์เข้ากับเนื้อเรื่อง มีความหมายสื่อถึงอำนาจทางแนวคิด ค่านิยมของผู้คนในสังคมจีนในแง่พลังอำนาจของผู้สวมใส่ชุดกี่เพ้าจึงไม่ได้มีหน้าที่แค่ห่อหุ้มร่างกาย แต่ยังหมายรวมถึงการเสริมสร้างให้เกิดความมั่นคงทางใจ

ในเรื่อง *เล่ห์ลุนตยา* นั้นนอกจากความพิเศษในกระบวนการผลิตที่ต้องใช้กระสวยในการทอจำนวนมากถึงร้อยกระสวยแล้ว ลวดลายของผ้าลุนตยายังบอกถึงสถานะผู้เป็นเจ้าของได้อีกเช่นเดียวกัน ลวดลายที่ช่างทอรังสรรค์ลงบนผืนผ้าบอกถึงรากเหง้าหรือที่มาของผู้สวมใส่ สะท้อนมิติทางวัฒนธรรมผ่านผืนผ้าอย่างเห็นได้ชัด ดังข้อความว่า

> ...ถ้าเห็นหงส์อยู่บนลุนตยาผืนใด ก็บอกให้เรารู้ว่าเจ้าของมีเชื้อสายมาจากหงสา เมืองของคนมอญ แต่ถ้าเห็นลวดลายนกยูงละก็ คนนุ่งนั่นเชื้อสายพม่าอังวะแท้ๆ เลยเชียวละ นอกจากลวดลายที่มีความหมายแฝงอยู่ สีสันของเส้นไหมที่ใช้ย้อมแต่ละสีก็มีความน่าสนใจไม่แพ้กัน ในสมัยที่วิทยาศาสตร์ยังไม่ก้าวหน้า สีสันบนผืนผ้าล้วนมาจากธรรมชาติและสิ่งรอบตัว เอลดาไม่เคยรู้มาก่อนเลยว่าธรรมชาติจะมีความลับอันน่าอัศจรรย์เช่นนี้ซ่อนอยู่...
>
> (เล่ห์ลุนตยา, 2556, 52)

จากตัวบทข้างต้นจะเห็นว่า บริบทของสังคมในอดีตที่เป็นสังคมแบบจารีตที่มีความเคร่งครัดในการแสดงออกทางสถานะของคนในสังคม "ผ้า" คือมรดกทางวัฒนธรรมจากอดีต เป็นผลงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่เปี่ยมด้วยคุณค่า ทั้งในด้านรูปแบบที่งดงาม วิธีการทอที่ละเอียด ประณีต ซับซ้อน สะท้อนถึงความเป็นมา ความสัมพันธ์และวิถีชีวิตของผู้คน แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของเครื่องนุ่งห่มกับวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ดังนั้น กระบวนการผลิตผ้าแต่ละผืนจึงมีการกำหนดวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน โดยมีปัจจัยทางด้านสถานภาพ ฐานะทางสังคม เพศ วัย และลักษณะการใช้งานมาเป็นเงื่อนไขสำคัญในการผลิต

ในลักษณะเดียวกัน หากจะพูดว่า ผู้หญิงอินเดียเป็นผู้หญิงที่มีสีสันที่สุดในโลก ก็คงจะไม่ผิดนักทั้งนี้เพราะผู้หญิงอินเดียมีพรสวรรค์อย่างยิ่งในการเลือกใช้สีสด มาเป็นเครื่องแต่งกายได้อย่างมหัศจรรย์ ไม่ว่ายากดีมีจนผู้หญิงอินเดียก็มีสีสันไม่แพ้กัน เครื่องแต่งกายแบบห่มคลุมของผู้หญิงอินเดีย หรือที่เรียกรวมๆ ว่าผ้าส่าหรีนั้น มีลวดลายและสีสันแตกต่างกันไปตามภูมิภาคของอินเดีย ดังปรากฏในเรื่อง *สิเน่หาส่าหรี* ข้อความว่า

> ..."ส่าหรีมีวิธีห่มมากกว่ายี่สิบวิธี แตกต่างกันไปในแต่ละแคว้น ถ้ามากจากแคว้นโอริสสา ส่าหรีจะจับกลีบอยู่ด้านหน้าระหว่างขาของผู้สวมใส่ แคว้นพิหารประชาชนส่วนใหญ่ทำการเกษตร ส่าหรีของ

พิหารเลยห่มพันรัดร่างจนแน่น เพื่อให้สะดวกสำหรับการออกไปทำงานที่ไร่นา" ขณะพันผ้ารอบๆ เอวเล็กบางของนวลเนื้อแก้ว อิลลาก็อธิบายไปด้วยนวลเนื้อแก้วก็พยักหน้าหงึกๆ ด้วยความสนใจ...

"ถ้ามาจากภาคใต้ของอินเดีย สาวๆ แถบนั้นจะห่มส่าหรีแล้วใช้ปลายผ้าพันรอบคอ แล้วเอามาป้ายไว้ที่ไหล่ด้านหนึ่ง แคว้นทางใต้ไม่นิยมนำส่าหรีมาคลุมศีรษะแบบทางเหนือนักหรอกค่ะ" เห็นนวลเนื้อแก้วฟังอย่างสนอกสนใจ อิลลาก็ยิ่งเล่าด้วยความสนุกสนาน

"ถ้าเป็นทางรัฐปัญจาบ ทางนั้นนิยมสวมเสื้อตัวยาวทับกางเกงหลวมๆ ก่อนชั้นหนึ่ง ขณะที่สาวๆ ชาวราชสถานชอบสวมกระโปรงบานกับเสื้อแนบลำตัว บางคนมีผ้าคลุมหน้าที่ประดับด้วยโลหะ เห็นไหมคะแต่ละถิ่นก็มีรูปแบบการห่มส่าหรีเฉพาะเป็นของตัวเอง มองดูรู้ทันทีว่าห่มส่าหรีแบบนี้ มาจากส่วนไหนของประเทศ สำหรับแบบที่อิลลากำลังช่วยคุณห่มอยู่นี่ เป็นรูปแบบเฉพาะของมันตราปุระ"...

(สิเน่หาส่าหรี, 2554, 44)

ผ้าแต่ละรูปแบบที่ปรากฏในนวนิยายชุด "ผ้า" ของพงศกร ล้วนแล้วแต่เป็นสื่อวัฒนธรรมเชิงวัตถุที่เกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์กับผู้หญิงเป็นส่วนใหญ่ ความสัมพันธ์ที่ว่านี้เป็นไปในลักษณะ "สารของคนทอ"[4] เพื่อจะสื่อให้เห็นถึงชนชั้น วรรณะ หรือสถานะที่แตกต่างกันของผู้คนในแต่ละวัฒนธรรมโดยการนำมาความพิเศษของผืนผ้ามาเป็นเครื่องมือในการส่งผ่านความรัก ความแค้น หรือความปรารถนาต่างๆ ผ้าจึงมีบทบาทสำคัญในการแสดงสถานะของผู้สวมใส่ ทั้งนี้กระบวนการผลิตมีความสำคัญในการกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนว่า ผลิตสำหรับใคร และนำไปใช้อย่างไร ดังนั้น เครื่องแต่งกายจึงถูกนำมาใช้เป็นสื่อสัญลักษณ์เพื่อแสดงสถานะทางสังคมที่ไม่เท่าเทียมกัน

[4] คำว่า "สารของคนทอ" หมายถึง ลวดลายของผืนผ้าที่มีนัยยะทางสัญลักษณ์ โดยหญิงสาวผู้รังสรรค์ผืนผ้าหรือผู้ครอบครองผ้าผืนนั้นตั้งใจส่งสารผ่านทางลวดลายผ้าที่เธอบรรจงปักและทอขึ้น เพื่อสื่อสารกับผู้คนให้รับรู้ถึงความอยุติธรรมที่เธอได้รับ ณ ขณะนั้น ซึ่งมีกรอบทางสังคมบีบรัดเธอให้ไม่อาจแสดงออกได้ผ่านการกระทำและคำพูด ลวดลายผ้าจึงเป็นเพียงหนทางเดียวที่เธอใช้เพื่อเป็นเส้นทางเปิดเผยความจริง และเรียกร้องความยุติธรรมจากสังคม

3. มิติความเชื่อในผืนผ้าคือสื่อวัตถุทางวัฒนธรรม

มิติความเชื่อเป็นสิ่งสำคัญในการศึกษาการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม เพราะความเชื่อเป็นหัวใจของความคิดและการกระทำของบุคคล เป็นความเชื่อมั่นของบุคคลในความจริงบางอย่าง ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละวัฒนธรรม นวนิยายแนวเหนือธรรมชาติมักจะต้องมีเรื่องของความเชื่อด้านต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อเน้นให้เกิดความตื่นเต้นและน่าติดตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยกเอาความเชื่อที่อิงกับหลักทางพระพุทธศาสนา ในเรื่องสาปภูษา มีความเชื่อเรื่องวิญญาณและความตาย ดังปรากฏในตอนที่ ปรีชญาซื้อผ้า "มรณาภรณ์" มาจากชาวม้งข้อความว่า

> ...มรณาภรณ์ หรือมรณะอาภรณ์ คือเสื้อผ้าของคนตาย เป็นหนึ่งในความเชื่อที่ว่า "เป็นเสื้อที่ชาวม้งเตรียมเอาไว้สำหรับให้คนตายใส่...ภรรยาเตรียมให้สามี ลูกเตรียมให้พ่อแม่ที่ป่วยหนัก บางคนเตรียมด้วยตัวเองเอาไว้ตั้งแต่เข้าสู้วัยกลางคนก็มี" สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องสะท้อนความเชื่อว่า "คนม้งเป็นผู้ที่ไม่ประมาทในเรื่องของความตาย และให้ความสำคัญกับประเพณี...
>
> (สาปภูษา, 2550, 341-342)

จากตัวบทข้างต้นพงศกรได้นำความเชื่อเกี่ยวกับผ้ามาเล่าผสานในการดำเนินเรื่องได้อย่างน่าสนใจ จะเห็นว่าชุดชาวม้งในเรื่อง "สาปภูษา" มีวิถีที่เกี่ยวพันกับความเชื่อ และวิถีวัฒนธรรมอันสืบทอดมาจากบรรพกาล โดยเฉพาะความเชื่อในเรื่องประเพณี และความเชื่อในเรื่อง การแต่งชุดม้งให้กับผู้ที่เสียชีวิต อีกทั้งยังเป็นการแทรกคติความเชื่อเกี่ยวกับโลกหลังความตายอีกด้วย

อาจกล่าวได้ว่า ความสำคัญของลวดลายผ้า นอกจากเรื่องความสวยงามแล้ว ในแง่ของความเชื่อยังเป็นสัญลักษณ์ที่เชื่อมต่อกับจิตวิญญาณของผู้สวมใส่หรือเจ้าของเสื้อผ้า กล่าวคือ ผ้าทอสามารถถ่ายทอดวิถี เรื่องราว ความหมาย

ความเชื่อ ความศรัทธา ผ่านการถักทอสู่ลวดลายใน ดังปรากฏในตอนที่ปรีชญาหรือปั๋ม ได้เลาะเส้นไหมผ้าห่มสะพักออก พบว่ามีผงละเอียดสีดำสนิทกับเส้นผมจำนวนหนึ่ง ผงขี้เถ้าที่นำมาจากเมรุเผาศพ และเส้นผมเจ้าของที่ผู้ปักผ้าต้องการสาปแช่ง ดังข้อความว่า

> "คนปักผ้าผืนนี้ใส่ผงดินและเส้นผมของศัตรูลงไปบนแล่งทองที่ทอขึ้น จากนั้นก็ใช้ไหมสีขาวปักลายดอกลั่นทมลงไป พอปักลายเสร็จก็หยดเลือดตัวเองลงไป เพื่อเป็นการทำให้คำสาปแช่งสมบูรณ์"
>
> (สาปภูษา, 2550, 426)

จากตัวบทจะเห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับผืนผ้าในกระบวนการผลิตนั้น แสดงถึงความเชื่อปะปนอยู่ในเส้นด้าย การใช้สีขาวจะแสดงถึงความตั้งใจอันบริสุทธิ์ เพื่อส่งความรู้สึกของผู้ทอผ่านกรรมวิธีถักทอลวดลาย ผ้าสไบที่ปรากฏในเรื่อง "สาปภูษา" คือ ผ้าห่มสะพักตาดทองระกำไหม ผ้าอาถรรพ์ผืนสำคัญที่ประกอบได้แรงแค้น แรงอาฆาตของผู้ที่ถักทอขึ้น แม้ว่าเจ้าสีเกดผู้รังสรรค์ลวดลายจะเสียชีวิตไปแล้ว แต่ลมหายใจแห่งจิตวิญญาณยังคงแฝงอยู่ในสื่อวัตถุผ่าน "คำสาปแช่ง" เมื่อผู้ใดได้แตะต้องผ้าหรือนำไปสวมใส่มักจะมีอันเป็นไปโดยหาสาเหตุไม่ได้ ในที่นี้สอดคล้องกับกระบวนการทางไสยศาสตร์ที่อธิบายว่า เป็นสิ่งที่มีพลังเชื่อมโยงอย่างลึกลับระหว่างการกระทำอย่างหนึ่งกับวัตถุสิ่งหนึ่ง โดยมีองค์ประกอบสำคัญคือ ผู้ประกอบพิธี วัตถุ และผู้รับผล โดยทั้งสามส่วนนี้เชื่อมโยงกันอยู่ด้วยอำนาจอาคมลี้ลับ ซึ่งเป็นการถ่ายทอดอำนาจของการกระทำอย่างหนึ่ง ไปยังบุคคลผู้รับ โดยผ่านวัสดุที่บุคคลนั้นเคยเป็นเจ้าของ วัตถุหรือวัสดุจึงเป็นเหมือนเชื้อติดต่อที่นำเอาอำนาจเวทมนตร์คาถาไปสู่บุคคลนั้น ๆ (รื่นฤทัย สัจจพันธุ์, 2544, 45-46)

ความเชื่อที่เป็นระบบก่อให้เกิดพิธีกรรม ประเพณีเป็นส่วนเชื่อมโยงที่สำคัญในสังคม ความเชื่อและศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อผู้คนในทุกวัฒนธรรม

ลักษณะเช่นเดียวกันนี้ปรากฏอย่างเด่นชัดในเรื่อง สิเน่หาส่าหรี พงศกร ได้กล่าวถึงพิธีสตี หรือการฆ่าตัวตายตามสามีของหญิงสาวผู้เป็นม่าย ดังข้อความว่า

> ...พิธีสตีที่เจ้าหญิงอุรวศีเคยเห็น จัดขึ้นที่ลานหลังพระราชวัง หลุมสำหรับเผาศพถูกขุดขึ้น ความลึกของหลุมเท่ากับความสูงของผู้ตายเครื่องหอมและบุษปทามากมายถูกโปรยลงไปในหลุม ก่อนจะนำเอาศพไปวางเพื่อจุดไฟเผา
>
> พระญาติองค์อื่นๆ จะจัดงานเลี้ยงอำลา ดื่มกินอย่างสนุกสนาน ขณะที่เจ้าหญิงผู้เป็นม่ายจะลงมือแต่งองค์สวยงามเต็มยศด้วยส่าหรีสีขาวบริสุทธิ์ สวมเครื่องประดับและอัญมณีมากมาย ก่อนจะเสด็จขึ้นบนหลังม้าขาว ดำเนินไปรอบเมืองจนกระทั่งถึงบริเวณที่สามีของเธอจะกำลังถูกเผา
>
> เธอเดินวนรอบหลุมศพ 3 รอบ ก่อนจะยกหัตถ์ชูขึ้นฟ้า ทำความเคารพไปทางทิศตะวันออก เมื่อบูชาเทพเจ้าเรียบร้อยเธอจะเรียกเจ้าพี่เจ้าน้องสตรีที่สนิทสนมกัน ให้มาหา ก่อนจะถอดเครื่องประดับทั้งปวงมอบให้ จากนั้นก็รับเหยือกสองหูบรรจุน้ำมันเทรดศีรษะของตน พร้อมกับสวดมนต์ไปด้วย เสร็จเรียบร้อย เธอก็จะทำความเคารพไปทางทิศตะวันออกอีกครั้ง ก่อนจะกระโจนลงไปในกองเพลิง...และกลายเป็นเถ้าถ่านไปพร้อมกับสวามี...
>
> (สิเน่หาส่าหรี, 2554, 571-572)

จากตัวบทข้างต้นจะเห็นว่า ผู้คนในสังคมอินเดียเติบโตมาพร้อมกับความเชื่อที่หนักแน่นต่อสิ่งต่างๆ เหล่านี้ เมื่อมีการตั้งคำถามเกี่ยวกับความเชื่อพื้นฐานของวัฒนธรรม หรือผู้คนวัฒนธรรมอื่นมีปฏิกิริยาโต้ตอบต่อวัฒนธรรมของตนในทางลบ ผู้คนในสังคมที่ถูกปลูกฝังความเชื่อนั้นๆ มักจะละเลยคำถามเหล่านั้นโดยปริยาย และยอมรับเอาสิ่งต่างๆ ที่ถูกสั่งสอนมาไม่เช่นนั้นอาจถูกขับออกจากสังคม หรืออีกนัยหนึ่ง วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนด

ให้ผู้คนเชื่อว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและถูกต้อง การที่ให้หญิงม่ายสวมชุดส่าหรีสีขาว นั่นคือสัญลักษณ์สื่อความหมายทางวัฒนธรรมผ่านผืนว่า การกระทำเหล่านี้ล้วนเกิดจากเจตนาและความตั้งมั่นอันบริสุทธิ์ของผู้กระทำ สิ่งที่เกิดขึ้นจากผลการกระทำไม่ว่าจะดูร้ายแรงในสายตาของผู้คนต่างวัฒนธรรม ล้วนไม่สำคัญต่อแนวคิดของคนในวัฒนธรรม หรือไม่อาจทำให้เสื่อมคลายต่อความศรัทธาน้อยลง

ในทำนองเดียวกันในเรื่อง กี่เพ้า พงศกรได้สอดแทรกความรู้เกี่ยวกับความเชื่อเรื่อง เจ้าสาวผี ซึ่งเป็นการจัดงานแต่งงานโดยเจ้าบ่าวและเจ้าสาวนั้นได้ตายไปแล้ว โดยทั้งคู่ยังไม่ได้เข้าพิธีแต่งงานหรือสมหวังดังความปรารถนาครั้งสุดท้ายในโลกคนเป็น ดังข้อความว่า

> ..."ประเพณีหมิงฟุนมีมาเป็นร้อย ๆ ปี ตั้งแต่สมัยราชวงศ์หมิง แล้วนะคะคุณพิ้งค์" พี่เลี้ยงของเจ้าหมิงเทียนพูดเหมือนแก้ตัวแทนเจ้านาย "ถึงแม้ทางการจะประกาศว่าเป็นเรื่องผิดกฎหมาย แต่ในโลกวิญญาณนี่คือสิ่งที่พ่อแม่ต้องทำให้แก่ลูกชายซึ่งโชคร้ายตายไปก่อนวัยอันควร...
>
> (กี่เพ้า, 2554, 312)

จากตัวบทจะเห็นว่า ความเชื่อส่งผลให้ผู้คนในโลกความจริงที่ไม่อาจหลีกหนีกฎแห่งธรรมชาติ นั่นคือ "ความตาย" สามารถสมปรารถนาได้ในโลกใหม่หรือโลกหลังความตาย แสดงถึงการหาดิ้นรนหาหนทางของผู้คนเพื่อหลีกหนีจากความเป็นไปไม่ได้ โดยใช้ความเชื่อเป็นบันไดนำไปสู่เส้นทางของความสุขสมหวัง

นอกจากนี้พงศกรได้กล่าวถึง การนำลวดลายผ้าที่แฝงด้วยความเชื่อตามหลักศาสนาของผู้คนมาประยุกต์เข้าการสวมใส่เสื้อผ้า เพื่อบ่งบอกถึงระบบความคิดที่ผูกติดกับศรัทธา ยึดมั่น ถือมั่นของผู้คนดังที่ปรากฏเรื่องการปักผ้าลาย 'มอม' ลงในผ้าซิ่นในเรื่อง *รอยไหม*

พงศกรได้นำเสนอภาพความเชื่อในตำนานหรือนิทานพื้นบ้านที่ผูกติดกับท้องถิ่นชาวลาวในหลวงพระบางมาอย่างยาวนาน การนำสัตว์ในนิทานที่เรียกว่า 'มอม' มาถักทอเป็นลวดลายผ้า ดังข้อความว่า

> ...หญิงสาวไล้มือไปบนผืนผ้าที่นุ่มเนียนละเอียดอ่อน พร้อมทั้งรู้สึกเต็มตื้น ด้วยรู้ดีทีเดียวว่าเหตุใดฝ่ายนั้นจึงเลือกผ้าทอลายมอมให้หล่อนใช้ มอมเป็นสัตว์ในนิทาน ชาวล้านนาและชาวล้านช้างต่างรู้จักมอมเป็นอย่างดี บางคนเรียกมอมว่า สิงห์มอม เพราะลักษณะทั่วคล้ายกับลูกเสือหรือลูกสิงโตชาวลาวนั้นนับถือมอมคล้ายกับชาวเหนือหากมอมในความเชื่อของชาวล้านช้าง มีนัยอีกสถานหนึ่ง คือถือกันว่ามอมเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นพ่อแม่ ซึ่งมีหน้าที่ปกปักรักษาดูแลลูก...
>
> (รอยไหม, 2550, 239)

จะเห็นว่าลวดลายผ้านั้น ไม่ได้เป็นแค่เครื่องนุ่งห่มธรรมดา แต่ยังเป็นสื่อเชิงสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของผู้คน ผสานเข้ากับความรู้สึกนึกคิดที่หลอมรวมเข้ากับความยึดมั่นศรัทธา โดยแสดงออกผ่านลวดลายของเสื้อผ้าหรือเครื่องแต่งกาย

4. มิติเวลาของผืนผ้าคือพื้นที่แห่งความทรงจำทางวัฒนธรรม

มิติเวลาคือการนำเสนอภาพระหว่างอดีตกับปัจจุบัน โดยการนำเรื่องเล่าจากเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นจริงมาสนับสนุนในนวนิยาย เป็นกระบวนการหนึ่งที่พงศกรพยายามสร้างความหมายให้กับพื้นที่ทางวัฒนธรรม ดังนั้นการทำความเข้าใจอดีตของสังคมในรูปแบบของความทรงจำ ผ่านฉากเรื่องเล่าของตัวละคร ทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ ซึ่งการฉายภาพของ "อดีต" อาจจะปรากฏขึ้นมาใหม่เพื่อ "รื้อฟื้นความหมาย" ของเหตุการณ์หรือเพื่อเปิดเผยความลับของตัวละครในอดีต โดยมีการใช้ผืนผ้าเป็นเครื่องนำพา

ตัวละครเข้าสู่อดีตในรูปแบบเหนือธรรมชาติ เช่น การถูกสิง เข้าฝัน หรือสะกดจิต เป็นต้น ในเรื่อง สาปภูษา พงศกรได้สร้างเรื่องในลักษณะ ให้ตัวละครไหมพิมแสวงหาคำตอบถึงที่มาของผ้าสไบอาถรรพ์ ทำให้ไหมพิมก้าวเข้าไปใน "พื้นที่แห่งความทรงจำ" ของเจ้าสีเกด ในที่นี้คือ พื้นที่แสดงประสบการณ์ชีวิตทั้งแบบปัจเจกบุคคลและกิจกรรมกลุ่มร่วมกับผู้คนในสังคม ภายใต้มโนภาพความทรงจำของเจ้าสีเกดนำพาไหมพิมเข้าสู่พื้นที่อันเป็นวิถีวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งมีวิถีในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างจากปัจจุบัน

จินตนาการและความทรงจำคือเครื่องมือสำคัญที่พงศกรใช้ เพื่อเติมเต็มรายละเอียดที่ไม่ถูกกล่าวถึงในประวัติศาสตร์กระแสหลัก หรือแม้แต่ในงานเขียนของผู้ผ่านประสบการณ์อันโหดร้ายนั้นเอง ดังปรากฏในเรื่อง รอยไหม ข้อความว่า

> ...บันทึกของเผียพัน ช่วยให้เรรินเห็นภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวเมืองและชาววังในเวลานั้นได้อย่างชัดเจน แม้ฝรั่งเศสจะไม่เปลี่ยนวิถีชีวิตของชาวเมืองโดยฉับพลันทันใด แต่ชาวหลวงพระบางทุกคนต่างรู้สึกเหมือนกันว่าทุกอย่างจะไม่มีวันกลับไปเหมือนเดิมอีกแล้ว...
>
> (รอยไหม, 2550, 175-180)

ในทำนองเดียวกัน พงศกรได้วางโครงเรื่องในแนวสืบสวนสอบสวนผสานเข้ากับความเหนือธรรมชาติในรูปแบบ "คำบอกเล่าของวิญญาณ" ดังปรากฏในเรื่อง กี่เพ้า สุคนธาหรือเมย์ลีถูกฆาตกรรมในชุดกี่เพ้าลายโบตั๋นสีแดงเลือดนก วิญญาณของเธอพยายามจะส่งผ่านความเจ็บปวด และบอกเล่าเรื่องราวที่ถูกกระทำให้เพการับรู้ผ่านสื่อทางผืนผ้าที่มีวิญญาณสิงสู่

ส่วนเรื่อง *เล่ห์ลุนตยา* พงศกรได้การเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างด้านมิติของเวลา ระหว่างโลกของคนตายและความเลวร้ายของคนเป็น การที่ภุมรีได้เข้าไปเห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครั้งอดีต นั้นคือการเปิดเผยอดีตของ

เจ้าหญิงมินพยูอีกด้วย เรื่องราวในอดีตที่ภุมรีเข้าไปรื้อฟื้น นับเป็นเรื่องราวที่ไม่เคยจดบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์หรือเป็นเรื่องราวที่ถูกปกปิดไว้ด้วยความลับ

กระบวนการเวียนว่ายตายเกิดอาจเป็นเรื่องที่พิสูจน์ไม่ได้ทางวิทยาศาสตร์ แต่เพื่ออรรถรสและความสมจริงของนวนิยายเหนือธรรมชาติ การเล่าเรื่องแบบอิงความเชื่อทางพุทธศาสนาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่นักเขียนนิยมใช้เพื่ออรรถรสของอ่าน มิติของเวลาที่เกิดขึ้น ส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากความเชื่อตามหลักศาสนา และบางครั้งอาจมาจากความเป็นคู่ตรงข้ามของมิติทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับความสัมพันธ์ของช่วงเวลาระหว่างวัฒนธรรม

5. มิติผืนผ้าในวัฒนธรรมการแต่งงานและสถานะของบ่าว-สาว

การแต่งงานเป็นพิธีการซึ่งบุคคลสองคนรวมเข้ากันในการสมรสหรือสถาบันที่คล้ายกัน ประเพณีและจารีตประเพณีแตกต่างกันมากตามวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ ศาสนา ประเทศ และชนชั้นทางสังคมหากบ้านเมืองขาดความเสถียรภาพ ประชาชนก็จะอยู่ในภาวะหวั่นวิตก ดังนั้น เพื่อความมั่นคงของชาติบ้านเมือง การแต่งงานเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสองอาณาจักร จึงเป็นทางออกในการแก้ปัญหาความสั่นคลอนทางการเมือง แม้ผู้ที่เป็นว่าที่เจ้าสาวจะไม่เต็มใจก็ตาม ดังปรากฏในเรื่อง รอยไหม ข้อความว่า

> "...การแต่งงานข้ามอาณาจักรมีมาตั้งแต่โบราณแล้ว นับเป็นกุศโลบายทางการเมืองที่ชาญฉลาดในการกระชับสัมพันธ์บ้านพี่เมืองน้องเข้าด้วยกันอย่างแยบยล เจ้าหลวงเชียงใหม่ผู้เป็นลุงของหล่อนหมั้นหมายและส่งมาให้หล่อนอภิเษกสมรสเป็นมเหสีของเจ้าศิริวัฒนา...เจ้าศิริวัฒนาจึงเป็นราชวงศ์ฝ่ายชายผู้ยังคงมีความสำคัญยิ่งด้วยจะต้องขึ้นดำรงตำแหน่งเจ้าหอหน้า หรืออุปราชพระองค์ต่อไปในอนาคต ผู้หญิงที่จะมาเป็นมเหสีของเจ้าหอหน้าจึงต้องผ่านการคัดเลือกเป็นอย่างดีว่ามีความเหมาะสมด้วยประการทั้งปวง..."
>
> (รอยไหม, 2550, 384-385)

ในทำนองเดียวกันเรื่อง กี่เพ้า เห็นได้ชัดว่าสังคมจีนมองผู้หญิงไม่ต่างจากคนรับใช้ อยู่ในสถานะที่เป็นรองชายในทุกรูปแบบ ผู้หญิงจึงถูกตีค่าจากผู้ชายว่า เมียก็เหมือนเสื้อผ้าอาภรณ์ที่พวกผู้ชายจะผลัดทิ้งได้ง่าย ๆ พงศกรได้แสดงให้เห็นว่า ความสำคัญของลูกผู้ชายมีค่ามากกว่าสิ่งอื่นใด ดังนั้นการเลือกคู่ครองของลูก จึงเป็นเหมือนการวางเป้าหมายของอนาคตอย่างชัดเจน ผู้หญิงที่จะเลือกเข้ามาในครอบครัวนั้นจะต้องเพียบพร้อมตามกรอบประเพณีที่วางไว้สุคนธาหรือเมย์ ลี คือภาพแทนของผู้หญิงที่ถูกคุมขังด้วยโซ่ตรวนของกรอบสังคมจีนอย่างแท้จริง การแต่งงานที่มาจากการบังคับโดยให้สวมใส่ชุดกี่เพ้าลายโบตั๋นสีแดงเลือดนก เป็นการดึงเธอเข้าสู่กระบวนการตีตราถึงความต่ำต้อย ด้อยค่าที่ผู้หญิงนั้นไม่อาจต่อรองกับระเบียบที่รัดแน่นอย่างไม่เต็มใจ เธอจำต้องแต่งงานเพื่อกลบความเป็น "เกย์"ของเจ้าหมิงซาน ดังข้อความว่า

> "เกย์ในสังคมจีนเป็นที่รังเกียจของผู้คน ไม่มีวันจะได้ก้าวหน้าทำธุรกิจก็ไม่มีโอกาสจะได้เป็นผู้นำเจ้าเหวินเยี่ยกังวลว่าบริษัทยาที่เจ้าเหวิน-คุณปู่ของหมิงซาน อุตส่าห์ก่อร่างสร้างตัวขึ้นมา อาจถึงกาลล่มสลายในในยุคของหมิงซานก็ได้ ถ้าคู่ค้าทางธุรกิจรู้ว่าเขาเป็นเกย์"
>
> "ผมเชื่อว่าทุกคนก็รู้ แต่ไม่มีใครกล้าพูดออกมาตรง ๆ" เหลียวเหว่ยเหอยังคงหลับตานิ่ง "เพราะการพูดออกมาก็คือการยอมรับ"
>
> "คุณสุคนธาเลยกลายเป็นหุ่นเชิดให้เจ้าเหวินเยี่ย" เพกาถอนใจยาว นึกสงสารหญิงสาวเจ้าของกี่เพ้าสีแดงเลือดนกนั้นจับใจ "ถูกต้อง" น้ำเสียงของเหลียงเหว่ยเหอเต็มไปด้วยความหดหู่
>
> "พวกเขาเชื่อจริง ๆ เหรอคะ ว่าการแต่งงานจะทำให้เจ้าหมิงซานหายจากการเป็นเกย์ได้"
>
> "ผมไม่รู้หรอกว่าพวกเขาคิดยังไง" เหลียงเหว่ยเหอส่ายหน้า "แต่พวกเขาเชื่อว่าถ้าหมิงซานแต่งงานไปกับใครสักคน น่าจะเป็นเรื่องที่ว่าอย่างน้อยจะได้ไม่มีใครมองว่าลูกชายคนโตของตระกูลเจ้าผิดปกติ"
>
> (กี่เพ้า, 2554, 268)

จากข้อความนี้จะเห็นว่า การแต่งงานระหว่างเจ้าหมิงซานกับเมย์ ลี อาจไม่สามารถกลบลักษณะต้องห้ามทางสังคมจีน หรือเสริมสร้างให้เจ้าหมิงซานมีความเป็นชายที่สมบูรณ์ได้ แต่การแต่งงานจะช่วยให้ครอบครัวไม่ถูกครหาจากสังคม และไม่กระทบต่อชื่อเสียงหรือสถานะของครอบครัว ดังนั้นทั้งเมย์ ลีและเจ้าหมิงซานต่างตกอยู่ในสถานะของ "หุ่นเชิด" หรือ "หมากบนกระดาน" ที่ครอบครัวกำหนดไว้แล้วว่า จะให้ก้าวเดินไปในทิศทางใด จะเห็นว่าหน้าที่ต่อครอบครัวย่อมสำคัญกว่าหน้าที่ของหัวใจ ตัวละครต่างอยู่ในกรอบที่ขีดไว้ให้ไม่สามารถล้ำเส้นออกไป นอกจากสถาบันครอบครัวแล้วปัจจัยภายนอกอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็น การเมือง เศรษฐกิจต่างก็มีส่วนในการบีบรัดชีวิตของผู้ชายในสังคมจีน การแต่งงานที่เกิดขึ้นและการที่เมย์ ลียินยอมจะเป็นเจ้าสาวและสวมใส่ชุดกี่เพ้าโบตั๋นสีเลือดนกนั้น จึงเป็นการแสดงออกถึงการยอมจำนนต่อกฎเกณฑ์ของสังคมที่มิอาจต่อรองได้

ในเรื่อง *สิเน่หาส่าหรี* พงศกรได้ฉายภาพของประเทศอินเดีย ดินแดนที่ขึ้นชื่อว่า "โลกแห่งผ้า มายาแห่งสีสัน" ผ่านตัวละครนวลเนื้อแก้ว ดีไซน์เนอร์สาวที่จะต้องเดินทางไปร่วมงานมงคลสมรสระหว่างนิลปัทม์น้องสาวของเธอกับเจ้าชายชัยทัศน์องค์รัชยาทแห่งมันตราปุระ ภาพลักษณ์ของอินเดียที่ผู้คนทั่วไปคุ้นเคยนั้น เป็นเรื่องของระบบการแบ่งชนชั้นวรรณะที่เคร่งครัด และการถือเพศชายเป็นใหญ่ ภาพความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง *สิเน่หาส่าหรี* ค่อนข้างชัดเจน ตัวละครนิลปัทม์ที่กำลังจะแต่งงานกับเจ้าผู้สูงศักดิ์ของอินเดีย เธอถูกขัดขวางในลักษณะของ "ความเป็นอื่น" ที่มาจากต่างเชื้อชาติ ต่างภาษาและวัฒนธรรม การแสดงออกถึงความเดียดฉันท์ระหว่างวัฒนธรรมอย่างชัดเจน ภาพลักษณ์ของอินเดียในยุคสมัยใหม่ ก็ไม่อาจมองข้ามเรื่องของสินสอดไปได้ เพราะถึงแม้โลกจะเปลี่ยนไปทิศทางใด แต่สิ่งที่คนอินเดียยังยึดมั่นและศรัทธาอยู่ นั่นคือขนบประเพณีดั้งเดิมที่ได้รับการสืบทอดต่อกันมา สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมในเรื่อง *เล่ห์ลุนตยา* ดังข้อความว่า

> ...ถึงโลกภายนอกจะหมุนไปถึงไหนแล้ว แต่โลกที่มัณฑะเลยังคงหมุนตามไม่ทันหรอกค่ะ" เอลดาถอนใจเบาๆ "ยังไงคนพม่าก็ไม่ขอบให้ลูกหลานแต่งงานกับฝรั่งอยู่ดี""คุณเรียนประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้มา คงรู้ดีนะคะว่ารุ่นปู่รุ่นย่าของคุณทำอะไรไว้กับเราบ้าง คนพม่าเชื่อในสายเลือดบริสุทธิ์ของตัวเอง เราเชื่อว่าวัฒนธรรมของเราสูงส่งกว่าฝรั่ง สายเลือดนั้นบริสุทธิ์กว่าฝรั่ง ดังนั้นจึงเป็นเรื่องผิดจารีตประเพณีมาก หากผู้หญิงพม่าจะแต่งงานไปกับฝรั่ง...
>
> (เล่ห์ลุนตยา, 2556, 139)

จากตัวบทที่ยกมาจะเห็นแนวคิดที่ว่าวัฒนธรรมของตนนั้นสูงส่งส่วนผู้อื่นต่ำต้อยนั้นเป็นการตอกย้ำถึงการไม่ยอมรับหรือปรับเปลี่ยนค่านิยมทางวัฒนธรรมของตนไปสู่โลกสาธารณะ ทำให้เกิดการปิดกั้นทางความคิดในการเชื่อมต่อกับโลกภายนอก

6. มิติคุณค่าของผ้าจากวัฒนธรรมดั้งเดิมสู่วัฒนธรรมแบบตะวันตก

วัฒนธรรมผ้าทอมีวิถีความสัมพันธ์กับชีวิตสังคมและวัฒนธรรมของอดีตเนื่องจากผ้ามีความเกี่ยวพันธ์กับวิถีชีวิตนับตั้งแต่เกิดจนตาย (สุมิตร ปิติพัฒน์, 2553, น.12) วัฒนธรรมผ้าทอจึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้น เพื่อรองรับความเจริญของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่หยุดนิ่งผ้าที่มีวัฒนธรรมโดดเด่นจะได้รับความนิยมและเสาะแสวงหาจากนักท่องเที่ยวชาติต่างๆ อย่างมากมาย ความสนใจเข้าเยี่ยมชมความงดงามของธรรมชาติวิถีชีวิตและวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าส่งผลให้เกิดการจ่ายเงินเพื่อบริโภคซื้อหาเอากระบวนการและผลผลิตจากวัฒนธรรมผ้าทอที่งดงามการมีสำนึกในเรื่อง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นและหลีกเลี่ยงไม่ได้ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าระบบสื่อสารไร้พรมแดนทำให้เกิดการครอบงำโลกทางวัฒนธรรม แต่การยืนหยัดให้คงไว้ซึ่ง "ความเป็นลาว" ในยุคเปลี่ยนผ่านก็ยังคงเหนียวแน่นมั่นคง ดังที่วันดาราในเรื่อง *รอยไหม* กล่าวว่า

> "...หลวงพระบางบ้านเฮา เป็นเมืองมรดกโลกที่มีความดีเด่นทางวัฒนธรรม เฮาบ่มีสิ่งก่อสร้างสมัยใหม่ใหญ่โตอย่างกับเมืองอื่น แต่เฮามีวัฒนธรรมที่งดงาม ผู้คนที่มาท่องเที่ยวหลวงพระบาง ก็มุ่งมาชื่นชมความงามของวัฒนธรรมล้านช้าง...และผ้าทอของเฮา ก็เป็นสิ่งหนึ่งที่ละเอียดอ่อน สวยงามบ่แพ้ผู้ใด... "
>
> (รอยไหม, 2550, 253)

ในกระบวนการกลายมาเป็นวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวนั้นเกิดจากการที่สังคมนิยมเริ่มให้ความสนใจกับการสร้างวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ นำมาสู่การเกิดอุดมการณ์ชาตินิยมทางวัฒนธรรมในยุคใหม่ในรูปแบบของวัฒนธรรมที่มีรากเหง้ายาวนานมาจากอดีตทำให้ชุมชนที่โดดเด่นด้านวัฒนธรรมได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั่วโลกที่ต้องการบริโภควัฒนธรรมที่เป็นแก่นแท้ของ "ท้องถิ่น"

จากวัฒนธรรมดั้งเดิมสู่ความเจริญแบบตะวันตก ผ้าทอกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ควรค่าต่อการสะสม จากเดิมที่ผู้ทอนั้นผลิตขึ้นงาน เพื่อตอบสนองต่อความต้องการสร้างอบอุ่น ด้วยการสวมใส่ห่อหุ้มร่างกาย ต่อมาผ้าถูกเปลี่ยนสถานะกลายเป็นสินค้านำมาสู่การสร้างรายได้เพื่อการเลี้ยงชีพ ก่อให้เกิดนักสะสมผืนผ้าทั้งผู้ค้าสมัครเล่นและผู้ค้ามืออาชีพ บรรดานักเก็บสะสมต่างแสวงหาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับผ้าทอพื้นเมือง โดยการถามไถ่แลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์กับกลุ่มนักสะสมด้วยกันทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมิติทางวัฒนธรรมผ่านผืนผ้า ซึ่งแปรเปลี่ยนไปตามค่านิยม ลักษณะเดียวกันเช่นนี้ปรากฏชัดในเรื่อง สาปภูษา ร้านขายผ้าของปรีชญาเป็นแหล่งสะท้อนภาพของการแข่งขันและการตีมูลค่าของผ้าโบราณ ดังข้อความว่า

> ...ร้าน 'ตาดทอง' ของปรีชญาตั้งอยู่ในศูนย์การค้าหรูหราย่านราชดำริเป็นที่รู้จักในวงสังคมชั้นสูงเป็นอย่างดีว่าผ้าโบราณในร้านของเธอเป็นของแท้ที่หายาก
>
> นิตยสารมากมายหลายฉบับเพียรพยายามเอาผ้าของปรีชญาไปให้นางแบบถ่ายแฟชั่น หากหญิงสาวเจ้าของร้านไม่เคยอนุญาต เพราะหล่อนรักผ้าทุกผืนเกินกว่าจะให้ใครเอาไปถ่ายภาพเล่นอีกทั้งร้านตาดทองก็มีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่รู้จักของนักสะสมผ้าเป็นอย่างดีจนไม่ต้องอาศัยการโฆษณาทางหน้าหนังสือแต่อย่างใดร้านตาดทองไม่เพียงแต่ขายผ้าเก่าของไทย หากยังขายผ้าเก่าของทุกประเทศในแถบอินโดจีน มีตั้งแต่ซิ่นคำของไทยใหญ่ ลุนตยาของราชสำนักพม่าไปจนถึงผ้าบาติกโบราณของมาเลเซีย...
>
> (สาปภูษา, 2550, 15-17)

การเปลี่ยนแปลงมิติทางวัฒนธรรมผ่านผืนผ้า ซึ่งแปรเปลี่ยนไปตามค่านิยม และกระแสแห่งผลกระทบจากสังคมโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้แพรพรรณโบราณลวดลายต่าง ๆ ที่อาจจะเก่าถึงขั้นที่หลายคนมองข้ามและถือเป็นเพียงผ้าขี้ริ้วนั้น แต่สำหรับใครอีกหลายคนผ้าโบราณเหล่านี้นับเป็นสมบัติอันล้ำค่าที่สามารถสืบสานและบอกเล่าเรื่องราวมากมายหลากแง่หลายมุมทั้งสังคมวัฒนธรรม การเมือง ไปจนถึงประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ของมนุษย์ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของผืนผ้า จากยุคดั้งเดิมผ้ามีไว้เพื่อห่อหุ้มให้อบอุ่นร่างกาย ต่อมามูลค่าของผ้าได้เปลี่ยนมาเป็นรูปแบบการค้า เพื่อสร้างรายได้ให้กับผู้ผลิตชิ้นงาน จนกระทั่งมีเรื่องมิติเวลาเข้ามาเกี่ยวข้อง ก่อให้เกิดนักสะสมวัฒนธรรมวัตถุจากยุคเปลี่ยนผ่าน จากอดีตก้าวเข้าสู่ปัจจุบัน ผ้าจึงไม่ได้มีคุณสมบัติแค่เพียงเครื่องนุ่งห่ม แต่ยังส่งผลทางจิตวิญญาณ และความภาคภูมิใจของผู้ที่ครอบครองอีกด้วย

บทสรุป

จากที่ผู้วิจัยกล่าวมาทั้งหมดจะเห็นว่า มิติทางวัฒนธรรมไม่มีความเป็นหนึ่งเดียว ในทางตรงข้ามวัฒนธรรมกลับมีความแตกต่างและหลากหลาย เพราะทุกอย่างที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตของมนุษย์ สังคม และโลกที่อาศัยอยู่ล้วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทั้งสิ้น ดังนั้น ผืนผ้าจึงเป็นสื่อทางวัฒนธรรมเชิงวัตถุที่มีมิติของมูลค่าเชิงสัญญะหรือความหมายมากกว่ามูลค่าอื่นๆ นอกจากจะเป็นเครื่องหมายแสดงฐานะทางชนชั้นหรืออำนาจทางสังคมแล้ว ในทางกลับกันผืนผ้าก็ยังมีบทบาทหน้าที่เป็นกลไกในการผลิตด้านโครงสร้างอำนาจทางสังคม กล่าวคือ การมอบมรดกหรือความรู้กับความลับที่เป็นเทคนิคเฉพาะในการทอ โดยถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปให้คนอีกรุ่นหนึ่ง เพื่อการสร้างคุณค่าทางอัตลักษณ์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในมิติทางวัฒนธรรม ทั้งนี้การสร้างภาพของวัฒนธรรมในเชิงอุดมคติจึงเป็นเพียงภาพแทนที่ถูกสร้างขึ้นมากกว่าภาพความเป็นจริง เพราะเน้นการให้เห็นเพียงภาพรวมทั่วๆ ไปที่ไม่เคลื่อนไหวหรือหยุดนิ่ง มากกว่าจะเสนอภาพเฉพาะเจาะจงที่อาจผันแปรเปลี่ยนไปตามบริบทที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เห็นภาพของมิติทางวัฒนธรรมที่หลากหลายและเปลี่ยนแปลงได้

บทความวิจัยนี้พบว่า มิติทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแต่ละด้านนั้นมีทั้งความเหมือนและความต่างอย่างเห็นได้ชัด ดังนี้

- *ความเหมือน* นวนิยายชุด "ผ้า"ของพงศกรนั้นมีการเน้นถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ซึ่งเป็นกลุ่มสังคมหรือ วัฒนธรรมที่ถือเอาจุดมุ่งหมายสูงสุดของปัจเจกบุคคลเป็นสำคัญ ผู้คนให้ความสนใจในอุดมการณ์ของตน ยึดถือสิทธิส่วนบุคคลเป็นสำคัญ ก่อให้เกิดการเน้นความเป็นกลุ่มและแบ่งแยกกลุ่มอื่นที่ตรงกันข้ามกลุ่มตน แต่ทั้งนี้แต่ละกลุ่มสังคมอาจมีการแบ่งเป็นกลุ่มเขา-กลุ่มเรา มากน้อยแตกต่างกัน โดยทั่วไปจะใช้บรรทัดฐานของกลุ่มร่วมกันเพื่อนำไปสู่การเป็นเจ้าแห่งวัฒนธรรมกระแสหลัก บางครั้งอาจมีเรื่องของเชื้อชาติหรือภูมิหลังทางประวัติศาสตร์เป็นตัวกำหนด ดังปรากฏในนวนิยาย

ชุด "ผ้า" ทั้ง 5 เรื่องที่ผู้วิจัยกล่าวถึงแต่ละมิติทางวัฒนธรรมดังกล่าวข้างต้น ซึ่งความเป็นปัจเจกบุคคลนี้ยังรวมถึงการแบ่งแยกบทบาทหน้าที่ระหว่างชายและหญิงอย่างชัดเจนอีกด้วย

- *ความต่าง* ในนวนิยายชุด "ผ้า"ของพงศกรนั้น สะท้อนภาพสังคมที่มีความแตกต่างกันสูงทั้งในด้านเชื้อชาติ ภาษา และวัฒนธรรม มีการกล่าวถึงการใช้อำนาจเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางสังคม ซึ่งการแบ่งอำนาจให้แต่ละคน แต่ละบทบาท แต่ละตำแหน่งนั้นแตกต่างกัน เพราะแต่ละวัฒนธรรมก็มีอัตราการยอมรับความแตกต่างทางอำนาจไม่เท่ากันเช่นกัน เช่น ประเทศที่มีความแตกต่างระหว่างผู้มีอำนาจทางสังคมมากและน้อยแบ่งแยกกันชัดเจน เช่น อินเดีย ดังปรากฏในเรื่อง สิเน่หาส่าหรี ซึ่งมีระบบวรรณะ ถือว่าการสืบเชื้อสายของแต่ละวรรณะอย่างบริสุทธิ์เป็นสิ่งสำคัญ คนที่อยู่ในสถานภาพที่สูงกว่าจะมองคนที่อยู่ในสถานภาพต่ำกว่าและต่างจากตน ผู้คนในวัฒนธรรมเหล่านี้จะได้รับการสอนว่า "คนในโลกนี้ไม่เท่ากัน" อำนาจสิทธิขาดของคน เป็นสิ่งที่พึงแสวงหาเพื่อนำสู่ความสงบสุข การมีเสรีภาพต้องมาจากการมีอำนาจ พระมหากษัตริย์และประชาชน มีความแตกต่างในเรื่องระดับของภาษา เช่น การใช้คำราชาศัพท์ การจัดพิธีกรรมต่าง ๆ (เมตตา วิวัฒนานุกูล, 2548, 69) นอกจากนี้ยังมีเรื่องระบบการเมือง การปกครองที่เป็นกรอบในการกำหนดวิถีทางวัฒนธรรมของผู้คน ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างบุคคลที่แตกต่างกันตามบริบทของสังคมนั้น ๆ ดังปรากฏในเรื่องเล่ห์ลุนตยา รอยไหม และสาปภูษาดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ข้างต้น

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยเห็นว่าควรศึกษานวนิยายชุดของพงศกร ที่ใช้สื่อสัญลักษณ์เชิงวัตถุรูปแบบอื่นนอกเหนือจากผ้า เช่น นวนิยายชุด "นักสืบหญิงอยุธยา" ที่กำลังอยู่ในระหว่างรอตีพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์ทั้งสิ้น 3 เรื่อง เพื่อเปรียบเทียบมุมมองและสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านมิติทางวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล. (2536). *ผ้าเอเชีย : มรดกร่วมทางวัฒนธรรม.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2538). *ผ้าขาวม้ากับผ้าชิ้น และกางเกงใน.* กรุงเทพฯ: มติชน.

พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา. (2542). เล่ม 1. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

พงศกร. (2556). *สาปภูษา.* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: กรู๊ฟพับลิชชิ่ง.

_____. (2557). *รอยไหม.* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: กรู๊ฟพับลิชชิ่ง.

_____. (2555). *กี่เพ้า.* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: กรู๊ฟพับลิชชิ่ง.

_____. (2556). *สิเน่หาส่าหรี.* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: กรู๊ฟพับลิชชิ่ง.

_____. (2556). *เล่ห์ลุนตยา.* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: กรู๊ฟพับลิชชิ่ง.

เมตตา วิวัฒนานุกูล. (2548). *การสื่อสารต่างวัฒนธรรม.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รื่นฤทัย สัจจพันธุ์. (2550). *วรรณกรรมปัจจุบัน.* (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุมิตร ปิติพัฒน์. (2553). *เกิด แก่ เจ็บ ตาย : วิถีไทในผืนผ้า.* กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.